

Жарко Миленковић

ЗРЕЛЕ ЈАБУКЕ ЈЕЗИКА

Тијана Саватић, *Баштиенски кревети*,
Градска библиотека „Карло Бјелички”, Сомбор, 2023.

Гастон Башлар у својој чувеној књизи *Поетика простора* пише да „ако постоји нека филозофија поезије, та филозофија мора да се рађа и препорађа поводом неког доминантног стиха, у потпуној абхезији с неком изолованом сликом, најпрецизније речено – у самој екстази изазваној оригиналношћу слике. Поетска слика је некакав изненадни рељеф психе, још недовољно испитан у својим подређеним психолошким каузалностима.”¹ Ако се догоди одјек те слике на унутрашњи свет нашег бића, онда је абхезија између песничке и менталне слике остварена. Тада стих/ови постају и носиоци и покретачи слика које дубоко делују на читаочеву психу. Симбиоза песничких и менталних слика, каква се остварује у збирци *Баштиенски кревети* Тијане Саватић, показују све оне чари превођења слике на језик и језика на слику, какву рецимо имамо у насловној песми ове збирке:

Свака је биљка дно, земља и рупа, уврела котлина
Образа, нежност и жега у једном
Свака је рупа дно под собом, мера коју себи доделиш,
Ниска збијених зуба обавијена око твог бусења
Мој језик је ашов, усидрен и централни
О твоју кожу улепљен нови жаром, мој језик је корен
Из ког ишчупаш заостало,

¹ Гастон Башлар, *Поетика простора*, Градац, Чачак, 2005, 7.

Жеље су само жеље
Док се не отарасиш наслага за које не знаш,
Ко их је и због чега ту посадио.

Ова сјајна, кратка песма, носи сву суштину збирке која се огледа у томе да је човеково биће биљка, чији је корен језик, а кожа памћење. Језик је ашов којим се дуби земља у коју ће се засејати нови смисао, јер без смисла она је само „дно под собом, мера коју себи доделиш” – кенотаф, али је истовремено и корен, који када га протресеш, одбациш заостале насlage земље и паразита (оставиш само оно што желиш), може расти онако како га усмераваш. *Башићенски кревети* су саксије пуне топле земље и минерала у којима језик расте, цвета и зелени се, именујући биће и смисао. Та жудња за језиком, равна је биљној жеђи за водом од које јој зависи правилан раст и живот. „Ужарени језик” из прве песме „Тиха Јерина” је жедан језик, жедан исказивања и дотицања дна травом. А у песми „Топот” имамо следећу слику жедног језика, језика засталог у грлу:

То воде ми грлима тињају
Жеђима трају низ кап, топе се споро

(...)

Те воде варка су,
Под једном чесмом слива се дно
Улице у коју се на смену уливамо.

Деловање сунца на раст биљке и језика, на кожу и тело човека, може бити благотворно, али и деструктивно, као на пример у песмама „Гримизно пролеће” и „О”. Обе песме доносе „понављање и трајање / понављања”, стога су и врло специфичне. У пролеће је сунце неопходно за раст и биљке и човека, што се најбоље исказује стиховима: „У дну грла глина / Пар стопала која гутају сунце” („Гримизно пролеће”). У другој песми наилазимо на наговештај деструктивног утицаја сунца, ако се биљка (језик и кожа) довољно не хидрира, али и ако се превише залива. Песму „О” ћемо навести у целости, управо због ефектности песничке слике:

Време ће
лечити твоје, трагове сунца
топити, зоре твоја су, гнезда
стопљена, треба ти воде, О

треба ти сунца где нови су
борама лек. Дани,
покрети рожњаче, набрани
облаци ваздух у
спорама напиње
блесак без прозора, пустиња
лије те страхом тог
пролећа у коме ће нестати
и најтиши корак твој.

„Киша продире под кору као под кожу” почетни је стих песме „Смоквино чело”. Ова лепа песничка слика, којом се изједначава заштитни омотач биљке и највећи (заштитни) човеков орган, са собом носи идеју природе и човекове нераздвојивости од тог великог система, иако је човек једини у том систему који може да је искаже, и делимично преосмисли. Оно што осећа биљка, осећа и човек, а можда и обратно, јер као што кожа памти сваку сузу, сваки осмех, сваки додир, нежан или груб, тако и кора памти сваку промену, свако деловање времена и невремена. Иако све ране и на биљци и на човеку зацеле, ипак на њима и у њима остају извесне промене и задебљања која сведоче тим важним процесима у њиховим животима. Ако кишу доживимо као набој речи којом се може исказати човекова патња, онда се остатак стиха са сигурношћу може протумачити и као способност биљке да у себе упија сваку реч, свако човеково осећање. Меланхоличност ове слике надовезује се на прву песму трећег циклуса („Топлине”), од само једног стиха: „Не могу изнићи тело које се мање пружа”. Овај стих казује сву меланхолију човековог постојања. Немогућност изницања тела које ће бити мање величине, значи да ће човек увек патити и вапити за разним одговорима са којима се у свом људском веку сусреће, и никада до краја неће сазнати све што жели да зна и никада неће одболовати све муке које постојање у свету приређује, и никада неће моћи да изникне ни тело довољно велико, које ће све то моћи да обујми и прихвати на себе. „Поведи ме под кору / лицем олистај, где желим да ти кажем” („Напуклина”). Под кором као у неки понор закопане су речи и осећања, која су нов живот биљке, са лицоликим листовима.

Да није било толиког тела
Воде, под нама би гореле
Унутрашњости сиве и смеђе
Без светлости уривене
Када је дан у исцрпљењу,
Ноћ под собом изналази нове таласе.

Ова последња строфа, последње песме „Починак”, збирке *Баиштенски кревети*, на веома ефектан начин заокружује ту симбиозу човека у природи и природе у човеку, те њиховој заједничкој спреси да се изборе за достојанство природе и човека у њој, са свим немогућностима која настају управо из грубих поништавања тих блиских веза. Као што поједине биљке ноћу затварају своје цветове, неке своје лишће окрећу на супротну страну и другачије шуме ноћу неголи дању, то не значи завршетак, вечити мрак, већ само починак од дана који је морао да пружи све оно што је могао, а ноћ доноси нове таласе мира у тај исцрпљујући део дана.

Посматрање себе кроз биљку/природу није новина у српској поезији (нарочито је то било популарно у романтизму), али свакако није ни чест случај у савременој поезији, стога Тијана Саватић, овом збирком, али и претходном *Сан Северија*, свесна те чињенице, гради сопствену поетску зиданицу од корена (којем је опет биће у семену), дубоко је учвршћујући у саме темеље смисла кроз прожимање природе и човека, односно самопотврђивања сопства кроз језик и природу.